

Roll No. ....

E-3112

B. A. (Part I) EXAMINATION, 2021

(New Course)

SANSKRIT LITERATURE

Paper Second

(गद्य कथा एवं साहित्येतिहास)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

नोट : सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

इकाई—I

1. निम्नलिखित गद्यांशों की ससन्दर्भ व्याख्या कीजिए (कोई दो) : 15
- (क) तात चन्द्रापीड, विदितवेदितव्यस्याधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति। केवलं च निसर्गत एवाभानुभेद्यम-रत्नालोकोच्छेद्यमप्रदीपप्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम्। अपरिणामोपशमो दारुणो लक्ष्मीमदः। कष्टमनञ्जनवर्ति-साध्यमपरमैश्वर्यतिमिरान्धत्वम्।
- (ख) आलोकयतु तावकल्याणाभिनिवेशी लक्ष्मीमेव प्रथमम्। इयं हि खङ्गमण्डलोत्पलवन विश्रमभ्रमरी लक्ष्मीः क्षीरसागरात्पारिजात-

P. T. O.

पल्लवेभ्यो रागम्, इन्दुशकलादेकान्तवक्रताम्, उच्चैः
श्रवसरञ्जलताम्, कालकूटान्मोहनशक्तिम्, मदिराया मदम्,
कौस्तुभमणेर्नेष्टुर्यम्, इत्येतानि सहवासपरिचयवशाद्विरहविनोदचिह्नानि
गृहीत्वैवोदगता ।

- (ग) विद्वांसमपि सचेतनमपि महासत्त्वमप्यभिजातमपि धीरमपि
प्रयत्नवन्तमपि पुरुषमियं दुर्विनीता खलीकरोति, लक्ष्मीरिति । सर्वथा
कल्याणैः पित्रा क्रियमाणमनुभवतु भवान्नवयौवराज्याभिषेक-मङ्गलम् ।

इकाई—II

2. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : 15

- (i) स जातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ।
परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते ॥
- (ii) आहारनिद्राभयमैथुनञ्च, सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणाम् ।
धर्मो हि वेषामधिको विशेषो धर्मण हीनाः पशुभिः समानाः ॥
- (iii) उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः ।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥
- (iv) गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति, ते निर्गुणं प्राप्त भवन्ति दोषाः ।
आस्वाद्यतोयाः प्रवहन्ति नद्यः समुद्रमासाद्य भवन्त्यपेयाः ॥
- (v) मातृलत् परदारेषु परद्रव्येषु लोष्ठवत् ।
आत्मवत् सर्वभूतेषु यः पश्यति स पण्डितः ॥

[3]

(vi) लोभात् क्रोध प्रभववि, लोभात्कामः प्रजायते ।

लोभान्मोहश्च नाशश्च लोभः पापस्य कारणम् ॥

(vii) तृणानि भूमिरुदकं वाक् चतुर्थी च सूनुता ।

एतान्यपि सतां गेहे नोच्छिद्यन्ते कदाचन ॥

इकाई—III

3. शुकनास के द्वारा चन्द्रापीड को दिये गये उपदेशों का संक्षिप्त वर्णन कीजिए । 15

अथवा

‘वृहज्जरद्गवगृध’ कथा का सार लिखिये ।

इकाई—IV

4. ‘वेद’ शब्द की व्युत्पत्ति बताते हुए चारों वेदों का परिचय दीजिए । 15

अथवा

षड्वेदाङ्गों का परिचय दीजिए ।

इकाई—V

5. महाकवि कालिदास का जीवनवृत्त वर्णित करते हुए उनकी कृतियों का परिचय दीजिए । 15

अथवा

महाकवि भवभूति का परिचय देते हुए उनके नाटकों का परिचय दीजिए ।